

УДК 658.012

DOI: 10.31359/2312-3427-2021-2-1-3

М.М. Жибак, д-р екон. наук, професор

e-mail: myronzh@ukr.net

[http:// orcid.org/ 0000-0002-1765-820X](http://orcid.org/0000-0002-1765-820X)

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

І.С. Гурська, канд. екон. наук, доцент

e-mail: irinagyrska@ukr.net

[http:// orcid.org/ 0000N0003N0547-6799](http://orcid.org/0000N0003N0547-6799)

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

Г.М. Христенко, канд. екон. наук, доцент

e-mail: saranchuk16@ukr.net

[http:// orcid.org/ ORCID: 0000-0001-6773-5990](http://orcid.org/ORCID:0000-0001-6773-5990)

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ПЛАНУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

У статті проаналізовані існуючі теоретичні підходи до розуміння поняття «інвестиційний проєкт». Обґрунтовано фази планування та вибору інвестиційних проєктів, зазначено, що вагоме місце у системі планування інвестиційного проєкту належить контролю, визначено його завдання. Рекомендовано застосовувати сучасні кількісні та якісні методи оцінювання відповідно до стадії інвестиційного проєкту, а також запропоновано підходи до їх удосконалення. Здійснено аналіз класифікації поняття інвестиційних проєктів. Досліджено методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів, які опираються на проєктні, планові і фактичні дані про витрати і результати, а також обумовлені їх реалізацією. Доведено, що ефективність інвестиційного проєкту характеризується системою показників, що відображають співвідношення витрат і результатів стосовно до інтересів його учасників.

Ключові слова: *планування, інвестиційний проєкт, прибуток, життєвий цикл, ефективність, ресурси, бізнес-план.*

Постановка проблеми. Планування інвестиційних проєктів є ключовим фактором результативності господарської діяльності, що забезпечує ефективний розвиток сучасних підприємств. Це є однією з основних умов нарощування виробничих потужностей, зростання виробництва та досягнення фінансової стабільності галузей національного господарства.

Інвестиційний проєкт являє собою план, або програму вкладання капіталу у виробництво з метою одержання прибутку, який пов'язаний з реалізацією повного циклу інвестицій: від моменту вкладення капіталу в проєкт до завершальної стадії введення його в експлуатацію з метою отримання конкретних вигід. Тому для підвищення ефективності інвестиційних проєктів необхідно дослідити його сутність, зміст, порядок розробки та реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям планування інвестиційних проєктів приділяють увагу багато зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких слід відзначити наукові праці таких дослідників, як: І.О. Бланк, А.А. Васина, Ю.Е. Губені, М.І. Кісіль, І.І. Костецька, В.В. Левицький, Я.О. Лудченко, Ю.О. Лупенко, Т.В. Майорова, М.Й. Малік, Е.Г. Непомнящий, В.К. Савчук, Д.С. Черненко, О.Г. Шпикуляк та ін. Роботи цих учених узагальнюють наукові погляди щодо сутності інвестиційного проєктування, однак подальшого дослідження потребують особливості планування інвестиційних проєктів, визначення універсальних принципів оцінки їх ефективності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження теоретичних та методичних підходів щодо планування інвестиційних проєктів, які б дали змогу об'єктивно визначити та оцінити величину приведенного прибутку, терміну окупності та внутрішньої норми рентабельності інвестицій з метою забезпечення ефективного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційний проєкт – це процес вкладення грошових коштів у реальне виробництво, яке є системою взаємопов'язаних у часі і просторі та об'єднаних з ресурсами заходів і дій, що виконуються з метою його реалізації [2]. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» зазначається, що інвестиційний проєкт – це комплекс заходів (організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових та інженерно-технічних), визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку національної

економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється суб'єктами інвестиційної діяльності [7].

В економічній літературі розуміння інвестиційного проєкту більшість науковців трактує у двох визначеннях [6]:

- як комплект документів, що містять формулювання мети майбутньої діяльності й визначення комплексу дій, спрямованих на її досягнення;

- як сам цей комплекс дій (робіт, послуг, придбань, управлінських операцій і рішень), спрямованих на досягнення сформульованої мети (тобто як документацію і діяльність).

Програмою промислового розвитку ООН (UNIDO) запропоновано бачення проєкту як циклу, що складається з трьох окремих фаз життєвого циклу – передінвестиційної, інвестиційної та експлуатаційної (рис. 1).

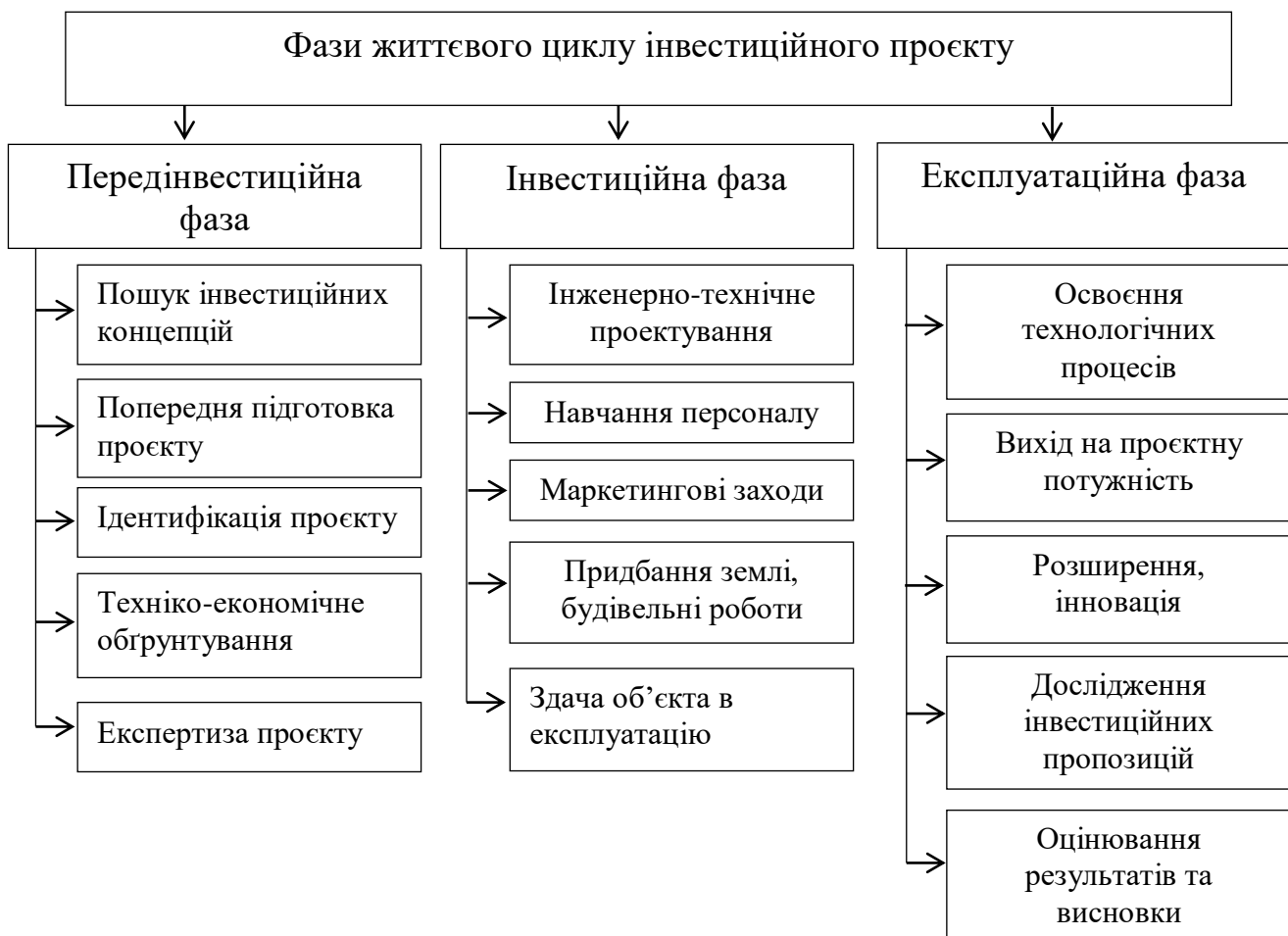

Рис. 1. Фази інвестиційного проєктування

Передінвестиційна фаза, або етап науково-проєктної підготовки проєкту (від попередніх досліджень до прийняття остаточного

управлінського рішення про доцільність інвестування) складається з: визначення інвестиційних можливостей, аналізу альтернативних варіантів і попереднього вибору проєкту – попереднього техніко-економічного обґрунтування, висновку за проєктом і рішення про інвестування.

Інвестиційна фаза, або етап реалізації і впровадження об'єкта реального інвестування (проєктування, укладення договорів, підряд, будівництво). Інвестиційна фаза складається з: встановлення правової, фінансової та організаційної основ для здійснення проєкту, придбання і передача технологій, детальне проєктне опрацювання і укладання контрактів, придбання у разі необхідності землі, будівельні роботи і монтаж обладнання, передвиробничий маркетинг, набір і навчання персоналу, здача об'єкта інвестування в експлуатацію і запуск.

Експлуатаційна фаза проєкту (виробничий етап освоєння інвестицій та господарської діяльності підприємства). Експлуатаційну фазу необхідно розглядати в довготерміновій і короткотерміновій перспективі. У короткотерміновому плані досліджується можливість виникнення проблем, пов'язаних із застосуванням обраної технології, функціонуванням обладнання або з кваліфікацією персоналу. У довготерміновому плані розглядаються обрана стратегія і сукупні виробничі й маркетингові витрати, а також очікувані грошові надходження від реалізації продукції. Під час планування інвестиційного проєкту розробники орієнтуються на забезпечення реалізації цілей та сприянню розвитку бізнесу. Власне саме орієнтація на довгострокову перспективу відрізняє інвестиційний проєкт від великої сукупності того, що в сучасному світі називають проєктами як планами створення чогось. Інвестиційним проєктом визначається форма планування та реалізації інвестицій [5].

У системі планування інвестиційного проєкту підприємства вагоме місце належить контролю, основними завданнями якого є:

- визначення потреби в інвестиційних ресурсах;
- визначення можливих джерел фінансування та розгляд пов'язаних з цим питань взаємодії з інвесторами;
- підготовка фінансового розрахунку ефективності інвестицій з урахуванням повернення позикових коштів;
- розроблення детального бізнес-плану проєкту для надання потенційному інвестору [4].

Основними принципами планування інвестиційних проєктів на підприємствах є (рис. 2): науковий характер планування; безперервність

планування; координація та інтеграція; економічна ефективність планування; системність планування. У наукових дослідженнях розглядається рід методик щодо оцінки ефективності інвестиційних проєктів, зокрема ті, які базуються на розрахунку періоду окупності інвестицій (термін окупності); засновані на визначенні норми прибутку на капітал; засновані на розрахунку різниці між сумою прибутків і інвестиційних витрат на весь час використання інвестиційного проєкту, що відомий під назвою Cash-flow або накопичене сальдо грошового потоку; метод порівняльної ефективності приведених витрат на виробництво продукції і вибору капітальних вкладень на основі порівняння маси прибутку (метод порівняння прибутку) [1].

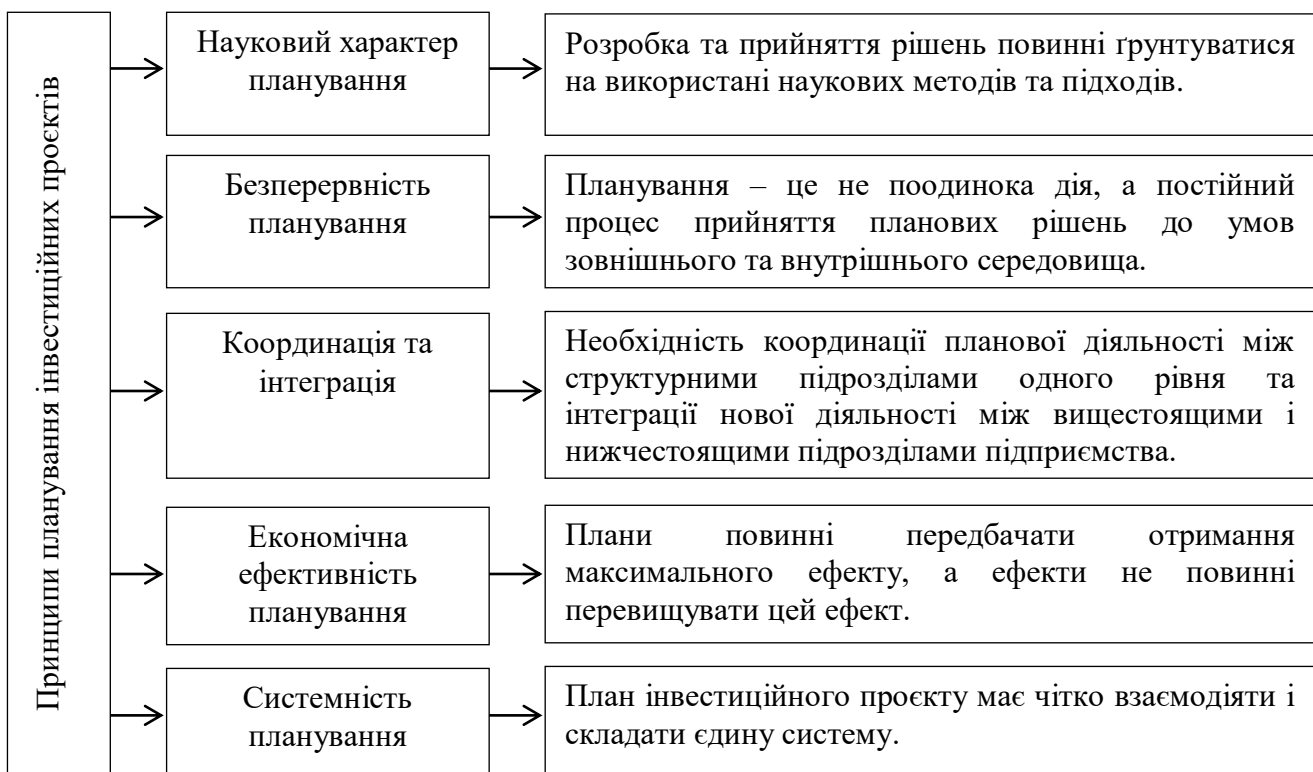

Рис. 2. Принципи планування інвестиційного проєкту.

При розробці інвестиційних проєктів виділяють наступні принципи і підходи до оцінки ефективності:

- моделювання потоків продукції, ресурсів і коштів;
- врахування результатів аналізу ринку, фінансового стану підприємства, що претендує на реалізацію проєкту, ступеня довіри до керівників проєкту, впливу реалізації проєкту на навколишнє природне середовище;

- визначення ефекту за допомогою зіставлення майбутніх інтегральних результатів і витрат з орієнтацією на досягнення необхідної норми доходу на капітал або інші показники;
- приведення майбутніх розрізнених в часі видатків і доходів до умов їхньої сумарності за економічною цінністю в початковому періоді;
- розрахунок впливу інфляції, затримок платежів й інших факторів, що впливають на цінність використаних коштів;
- врахування невизначеності й ризиків, пов'язаних зі здійсненням проекту.

Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів опираються на проєктні, планові і фактичні дані про витрати і результати, а також обумовлені їх реалізацією. При використанні цих методів в окремих випадках застосовують такий статистичний метод, як розрахунок середньорічних даних про витрати і результати (прибуток) за весь термін використання інвестиційного проєкту.

У результаті такого методичного прийому не повною мірою враховується тимчасовий аспект вартості грошей, а чинники тісно пов'язані з інфляцією і ризиком. Тому статистичні методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів, які не включають дисконтування, найбільше раціонально застосовувати в тих випадках, коли витрати і результати рівномірно розподілені за роками реалізації інвестиційних проєктів і термін окупності охоплює невеликий проміжок часу (до п'яти років) [3].

Ефективність інвестиційного проєкту характеризується системою показників, що відображають співвідношення витрат і результатів стосовно до інтересів його учасників. Періодом розрахунку при визначенні показників ефективності в межах розрахункового періоду можуть бути: місяць, квартал або рік. Витрати що здійснюються учасниками, підрозділяються на первісні (капіталоутворюючі інвестиції), поточні і ліквідаційні, які отримуються відповідно на стадіях формування, функціонування й ліквідації. Для вартісної оцінки результатів і витрат можуть використовуватися базисні, світові, прогнозні й розрахункові ціни. Вимір економічної ефективності проєкту в базисних цінах проводиться як правило на стадії техніко-економічних досліджень інвестиційних можливостей.

Висновки. Таким чином, після аналізу теоретичних і методичних підходів до тлумачення сутності інвестиційного проєкту, можна зробити

висновок. що це цілеспрямована, запланована, пророблена, унікальна та динамічна сукупність взаємопов'язаних, взаємозалежних, послідовних і скоординованих заходів з певними ресурсними, витратними, часовими лімітами, спрямована на досягнення окреслених цілей, результатів та визначених ефектів відповідно до конкретних вимог, зокрема економічних, соціальних, екологічних тощо.

Бібліографічний список.

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. К.: Эльга Н.: Ника-Центр, 2002. 232 с.
2. Васина А. А. Финансовая диагностика и оценка проектов. СПб.: Питер, 2004. 447 с.
3. Кісіль М.І. Інвестиційна та інноваційна складові доктрини аграрної політики України. *Економіка АПК*. 2003. №7. С.82-87.
4. Левицький В.В. Ефективність управління інвестиційною діяльністю підприємства. *Вісник ЖДТУ Економічні науки* № 2 (56), 2011. С. 69-71.
5. Лудченко Я. О. Оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів : навч. посіб. Київ : Эльга, 2004. 208 с.
6. Непомнящий Е.Г. Инвестиционное проектирование : учебное пособие. Изд-во Таганрог : ТРТУ, 2003. 262 с.
7. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
8. Іртищева І.О., Крамаренко І.С. Інвестиційна привабливість економіки: міжрегіональні асиметрії. *Регіональна економіка*. 2014. № 2 (72). С. 84-95.
9. Рябуха М.С. Вплив інвестиційної діяльності на поліпшення інноваційного клімату в сільському господарстві / М.С. Рябуха // Вісник ХНАУ. № 5 / Харк. нац. аграр. ун-т. -Харків. - 2009. С.258-267.
10. Гудзинський О.Д., Судомир С.М. Соціально-економічний розвиток макро- і мікро структур: соціально-інноваційний аспект // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”- 2017 - № 3. - С. 20.

References.

1. Blank Y.A. (2002) *Ynvestytsyonnyj menedzhment* [Investment management] , El'ha N.: Nyka-Tsentr , Kyiv, Ukraine.
2. Vasyna A. A. (2004) *Fynansovaia dyahnostyka y otsenka proektov* [Financial diagnostics and evaluation of projects] , SPb.: Pyter, Rosiia.

3. Kasil' M.I. (2003) , "Investment and innovation components of the doctrine of agricultural policy of Ukraine" , Ekonomika APK, №7, pp.82-87.
4. Levyts'kyj V.V. (2011) "The effectiveness of investment management of the enterprise", *Visnyk ZhDTU, Ekonomichni nauky* № 2 (56), pp. 69-71.
5. Ludchenko Ya. O. (2004) Otsinka ekonomichnoi efektyvnosti investytsijnykh proektiv [Evaluation of economic efficiency of investment projects] , Elga Kyiv, Ukraine.
6. Nepomnyashhyi E.G. (2003) , Ynvestytsyonnoe proektyrovanye [Investment design] , uchebnoe posobyе. Yzd-vo Taganrog : TRTU, Rosiia.
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "About investment activity", available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
8. Irtysheva I.O., Kramarenko I.S. Investytsiyna pryvablyvist' ekonomiky: mizhrehional'ni asymetriyi. Rehional'na ekonomika. 2014. № 2 (72). S. 84-95.
9. Ryabukha M.S. Vplyv investytsiynoyi diyal'nosti na polipshennya innovatsiynoho klimatu v sil's'komu hospodarstvi / M.S. Ryabukha // Visnyk KHNAU. № 5 / Khark. nats. ahrar. un-t. -Kharkiv. - 2009. S.258-267.
10. Hudzyns'kyy O.D., Sudomyr S.M. Sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok makro- i mikro struktur: sotsial'no-innovatsiynyy aspekt // Visnyk KHNAU im. V.V. Dokuchayeva. Seriya „Ekonomichni nauky”- 2017 - № 3. - S. 20.

Жибак М. М., Гурская І. С., Христенко Г. М. Планирование инвестиционных проектов: теоретические и методические подходы. В статье проанализированы существующие теоретические подходы к пониманию понятия «инвестиционный проект». Рекомендуется применять современные количественные и качественные методы оценки в соответствии со стадией инвестиционного проекту, а также предложены подходы к их усовершенствованию. Осуществлен анализ классификации понятия инвестиционных проектов. Исследованы методы оценки эффективности инвестиционных проектов, которые ссылаются на проектные, плановые и фактические данные о расходах и результатах, а также обусловлены их реализацией. Доказано, что эффективность инвестиционного проекту характеризуется системой показателей, отражающих соотношение расходов и результатов примененного к интересам его участников.

Ключевые слова: планирование, инвестиционный проект, прибыль, жизненный цикл, эффективность, ресурсы, бизнес-план.

M. Zhybak, I. Hurska, H. Khrystenko, Planning investment projects: theoretical and methodological approaches. Planning of investment projects is a key factor in the effectiveness of economic activity, which ensures the effective development of modern enterprises. The aim of the article is to study the theoretical and methodological approaches to planning investment projects, which would allow to objectively determine and assess the amount of profit, payback period and internal rate of return on investment to ensure effective development of the enterprise. The article analyzes the existing theoretical approaches to understanding the concept of "investment project". The phases of planning and selection of investment projects are substantiated, it is noted that an important place in the planning system of an investment project belongs to control, its tasks are defined. It is recommended to apply modern quantitative and qualitative evaluation methods in accordance with the stage of the investment project, as well as proposed approaches to their improvement. The analysis of classification of the concept of investment projects is carried out. The methods of evaluating the effectiveness of investment projects, which are based on project, planned and actual data on costs and results, as well as due to their implementation, are studied. It is proved that the efficiency of the investment project is characterized by a system of indicators that reflect the ratio of costs and results in relation to the interests of its participants.

The efficiency of the investment project is proved by the system of indicators that reflect the ratio of costs and results in relation to the interests of its participants. The calculation period in determining the performance indicators within the calculation period can be: month, quarter or year. The costs incurred by the participants are divided into initial (capital-forming investments), current and liquidation, which are obtained, respectively, at the stages of formation, operation and liquidation. After analyzing the theoretical and methodological approaches to interpreting the essence of the investment project, we can conclude. that it is a purposeful, planned, developed, unique and dynamic set of interconnected, interdependent, consistent and coordinated activities with certain resource, cost, time limits, aimed at achieving the set goals, results and defined effects in accordance with specific requirements, including economic, social, ecological, etc.

Key words: planning, investment project, profit, life cycle, efficiency, resources, business plan.

Стаття надійшла до редакції: 18.03.2021 р.